

198312

A'
MAGYAR
N. MUSEUM

IRTA IGAZGATÓJA
KUBINYI ÁGOSTON.

Magyar Nemzeti Múzeum

277.

Oct. Speih.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

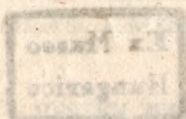
A'

MAGYAR

NEMZETI MUSEUM.

IRTA IGAZGATÓJA

KUBINYI ÁGOSTON.

PESTEN, 1848.

NYOMATOTT TRATTNER-KÁROLYI BETŪIVEL.

MAGYAR

MUSEUM HISTORICUM

REGISTRATION ATRI

OKK

Ex Museo
Hungarico

198312

PRESTON, 1818

STYMATOIT TRATYER-KAROLYI BETHVETEL

A' MAGYAR

NEMZETI GYÜLÉSNEK

HAZAFI TISZTELETTEL

PESTEN JULIUSBAN 1848.

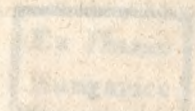
A' SZERZŐ.

7. HATÁR

NEMZETI GYŰLÉSNEK

OSZK

HAVI ÜLÉSEK

1891. JANUÁR 15.

7. SZEMÉLY

195312

Bevezetés.

Szép e' haza, az Isten a' nagy természet bő adományaival gazdagon megajándékozta; a' történetek 's előbbi kora századokig világhírűvé tették; számos népfaja közt, mellyek jelenleg lakják, akár deli külsejét, akár bátorságát, akár ügyességét, 's minden jóra, hasznosra és nagyra törekvését tekintsem, kivált a' magyar tűnik ki; hány jeles bajnokot, hány nagy nevű statusférfiut 's hány tudóst számlált századok óta 's számlál jelenleg is édes hazánk, eléadják történeteink 's bizonyítja jelenkorunk.

Kedves honfitársaim nincs talán széles e' hazában egy is, ki ezt virágzónak, nagynak és boldognak nem kívánná; hogy azonban ez megtörténhessék, főleg háromra van szükség :

1.) Hogy hazánkat 's ennek jó és rossz oldalát, erejét és gyöngéjét kiismerhessük, szükség, hogy ezt kivált tudományos tekintetben ahoz értők által gyakran beutazzassuk.

2.) Hogy a' külföldet is ismerjük, azt minden tökélye és gyöngéivel kitanuljuk, 's így édes hazánk és a' mivelt külföld közt párhuzamot vonván, az így észrevett gyöngéinket pir nélkül ismerjük el, 's minden hiányokat kipótolni igyekezzünk.

3.) Tudományos, művészeti és ipari intézeteinket minél virágzóbb és hasznosabbakká tegyük, és szolgáltatassunk módot kivált az ifjúságnak arra, hogy ne legyen kénytelen valódi tudományos, művészeti és ipari értelmiséget nagyobb részt csupán a' külföldön szerezni, hanem ebben olcsóbb áron és nagyobb kényelemmel hazánkban is részesülhessen.

Nem elég már most a' magyarnak csak a' harcziaságról, és vitéz tetteiről gondolkodni; nem elég ifjainknak a' törvényhozásban olly élénk részt venni; hanem hogy hazánk minél virágzóbb és a' többi mivelt europai statusokhoz minél előbb hasonlóvá, vagy egykoron még ezeknél is tökéletesbbé tétethessék, szükség, hogy a' tudományokban, művészetben és iparban is óriási lépésekkel haladjon. Mi tette angliát, francia, némethont 's egyebeket virágzókká és gazdagokká? bizonyára nem csupán a' vitéz tettek, hanem a' tudomány és szorgalom. Angol és Franciaországban, ha tudományos utazási költségekre javallat tétetik a' ministerium által, azt a' nemzet minden vonakodás nélkül elfogadja, 's épen a tudományok iránti rokonszenv és valódi tudományosság tette virágzóvá e' két nemzetet. Igyekezzünk mi is, hogy minden szakra legyenek ügyes férfaink, 's ne vessük meg a' tudományos, művészeti és iparüző osztályt.

Mivel pedig tudományos, művészeti és ipari kifejlődésünkre számos tudományos intézeteink között egy sincsen, melly annyi kutfőt és gazdag segéd-
eszközt szolgáltatna, mint magyar nemzeti museu-
munk, szükség, hogy kivált ezt minél virágzóbbá
és haszonvehetőbbé tegyük.

Az eféle tudományos intézetek a' mostani szá-
zad szelleméhez, melly nem annyira száraz elméle-
tekkel, mint inkább a' tudományok gyakorlati olda-
lával foglalatoskodik, alkalmazandók; mert a' nél-
kül sem szellemi sem anyagi tekintetben sikeres elő-
menetelt tenni nem lehet. És épen ezért ugy fel-
állítandók az ezen intézetben levő gyűjtemények,
hogy azok tükör gyanánt szolgáljanak a' nemzet
mind szellemi, mind anyagi tekintetbeni haladására
vagy hátramaradására; hogy a' történetiró, archeo-
log, természetvizsgáló, mezei gazda, bányász, ipar-
üző, művész s a t. első tekintettel alapos tudomást
szerezhessen szakához tartozó minden tárgyakról, és
ezen tekintetből minden gyűjtemény ugy felállítandó,
hogy ne csak a' szemnek szolgáljon gyönyörül, ha-
nem mindenki, kivált a' szakértő, könnyen mozdithassa
annak használásával kitüzött célját 's vállalatát elő.

Az eféle intézetek kivált a' tanuló ifjuságban
nagy benyomást gerjesztenek, és a' mi mulhatlanul
szükséges, az ifjuságot rendre és jobb izlésre szok-
tatják; bizonyágai a' nemzet szellemi és anyagi ha-
ladásának, számos külföldieket azon helyre, hol lé-
teznek, édesgetnek, és így statusgazdasági szempont-
ból is a' hazának és kivált magának a' helynek, hol

felállítvák, nevezetes jövedelmet hoznak; minek világos példája Paris, London, Berlin, München 's museumokkal bővelkedő más europai városaink.

Ezenkívül még azon oknál fogva is nélkülözhetlenek az eféle intézetek, mivel a' nevelésre olly ösztönül szolgálnak, melly által sok henye életre szokott ifju kedvet kap a' gyűjtésre, 's ez által elvonatik a' nemtelen szenvedélyektől.

A' rendesen felállított tárgyak gyűjtésre szolgálnak ösztönül a' szemlélőnek 's uj fölfedezésekre adnak alkalmat a' gyűjtőnek. Jól mondja Tóth Lőrincz tudós hazánkfia uti tárczája 5-ik füzetében, hol a' nagy hirű British museumról szól: „a' museumok hihetlen befolyást gyakorolnak a' nemzetek kifejlésére; mert a' honszeretet egyik legfőbb alapja: a' multak emlékei, mellyekhez kapcsolvák eszméink 's rokonérzelmeink őseinkről 's őseink iránt, 's minden iránt, mi a' jobb ember előtt szent. A' multkor öleből fejlett ki jelenünk, annak pedig képviselői a' nemzeti emlékek. Másik becse a museumoknak, miért azok nem csupán fényüzési czikkeknak tekinthetők az, hogy a nép izlését élesítik, 's nemes gyönyörködtes által az egyéni boldogságot nevelik. Harmadik tekintet, hogy a' mügyűjtemények, mig a nemzet dicsőségének 's gazdagságának bizonyosságai, anyagi jót is eszközölnek, idegen utazók karavánait vonván a' városba, hol letéttvék. Anglia jobb kamatra nem adhatá lökéit, mint mikor az Elgin márványokat megvette, 's Elgin lord és segéde az olasz Lusieri, kik a' Parthenon diszeit letépték, rút rablást követ-

tek ugyan el görög ország régi istenein, de Angliának igen is hasznos szolgálatot tettek. Byon nemes boszuságában átkot monda a' rablókra, kik Hellas oltárait 's szent romait éjszakra vivék, 's az elenyészett istenségek képeit Anglia ködében ütötték fel: de a' polgárisult világ magas művészi élvezetben részesül most e' nemes töredékek előtt, miket eredeti helyökön az elkorcsult nép megbecsülni nem tudott."

Ezekből mindenki átláthatja, hogy a' magyar nemzeti Museum, mellynek nem csak a' magyar nemzet, de az egész mivelte világ használatára kell szolgálnia, nem csak magyar tárgyak 's ritkaságokkal, de a' széles világ többi részeinek tárgyaival 's ritkaságaival is lehetőleg ellátandó, hogy a' magyar láthassa kicsinyben, mije van 's mije nincs, a' külföldi pedig ezeken kívül meggyőződhessek, mennyire kívánunk haladni, elvégre pedig mind hontársaink, mind a' hazánkat meglátogató külföldiek kielégíthessenek egyiránt.

A' museum a' tudományok, művészet és ipar magtára, mellyből mindenki szabadon és ingyen vehetvén kívánt magvakat, szükség, hogy az hazaszerete, de kívált a' gazdagok által, kiktől legtöbbet várhatni, pártoltassék. Helyesen jegyzi meg az 1847-ki életképek 244-ik lapján egyik tudós hazánkfia: „Uraim! ezen szembetünö hidegség a' tudományok 's azok képviselői iránt nem sok szép reményt nyujt nemzetünk jövődjére nézve. Magyar ország csak az értelem kimivelése és az ismeretek terjesztése által emelkedhetik ki eddigi csekély jelentésü álláspontjára-

ból, 's ha Ti, kik erre legtöbbet tehettek, a tudomány mozgalmairól semmit sem akartok tudni, sokáig kell még tengődni nálunk azok mivelőinek, míg némi tekintélyt és állást vivhatnak ki magoknak, mert pártolás nélkül a' muzsák ellankadnak és hátramaradnak.

Ezekből kiindulva tagadhatlan, hogy virágzásnak indult museumunkat még minél nagyobb tökélyre vinnünk multhatlan szükség.

Lássuk azonban ennek jelen állapotját 's mind azokat, mik további bővítését, megőrzését, és minél használhatóbbá és így hasznosabbá tételét tárgyazzák:

Rövid történeti vázlat.

A' halhatatlan emlékezetű 's hazája iránt lángoló szeretettel viseltetett Széchényi Ferencz gróf visszatérvén 1792-dik évben országos nápolyi követségéből, mellynek tárgya egy a' magyar Karoktól és Rendektől a' nápolyi királynak országunkban mulatása emlékezetére veretett emlékpénznek általadása volt, eltökélé magában szeretve tisztelt hazája oltárára valamelly nagy tulajdonú hálaáldozatot letenni. Ennél fogva kedves theresianumi egykori tanítójával a' hies Denis Mihállyal, ki ekkor már a' bécsi cs. könyvtárnak nagyhirű és érdemű öre volt, tanácskozásokba ereszkedvén, csak hamar eltökélé, hogy egy felállítandó magyar nemzeti könyvtárral lepi meg a' nemzetiséget naponként magasabb fokra emelni törekvő magyar

nemzetet, 's ezen időtől halhatatlan eldődei nagy tetteitől vezéreltetve, 's a' haza iránti bőkezűségben velök versenyezve, magyar könyvtárát, 's egyéb nagy ritkaságú gyűjteményeit, miket számos évekig kedves hazája kebelében 's külföldi utazásai közben Nápolytól skot országig szakavatottsággal, és nagy fáradsággal, költségkimelés nélkül szerencsés sikerrel gyűjtött, mindent t. i. mi a' haza szeretetét 's ismeretét előmozdította, mindent, mi magyar által iratott, vagy magyar országról 's ennek kiegészítő részeiről akár nyomtatásban akár írásban szerkesztett 's napfényt ért, u. m. könyveket, kéziratokat, földabroszokat, képeket, ritkaságokat, czimereket, pecséteket, érmeket a' legrégibb időtől a' legujabb időig nagy szenvedéllyel 's tudományavatottsággal, a' mit csak lehetett, megszerezvén, kettőztetett szenvedéllyel szaporitá és bővité mind addig, mig általa nagyobb tökélyre emeltetvén, azokat később nagylelkűen a' magyar nemzetnek ajándékozá. Hogy pedig tudományos kincseit, mellyekkel nemzetét megajándékozni készült, hazájával 's a' tudós világgal minélelőbb megismertesse, Tibolth Mihály (Lajos fija egykori nevelője) által fáradhatlan szorgalommal elkészíttette nemzeti könyvtára lajstromát, melly 1799 és 1800ban napfényre bocsáttatott, de a' könyvtár még mind eddig magán tulajdona volt. Csak 1802ben ajándékozá azt a buzgó birtokos édes hazájának, kinyervén dicsőült 1ső Ferencz magyar királyunk meg egyezését, egyszersmind megerősítő alapítványlevelét. Költ az alapítványlevelél Bécsben Novemb. 25én 1802ik esztendőben, melly szerint az intézet a' haza fenséges Nádorára, vagy ennek nem létében a' nagy-

méltóságú magyar királyi helytartó tanács kormánya alá bízott.

'S így lett a' halhatatlan Széchényi Ferencz gróf a' jelenleg virágzásnak indult, és több fogyatozása mellett is számos külországi museumokkal szerencsésen vetélkedő m. n. museumunk dicső alapítója. Halhatatlan marad a' tudós férfinak nemcsak hazánkban, de az austriai császárság széles birodalmaiban is kedves emléke, ki nagylelkűsége által ösztönül szolgált a' museumunk példájára idomított grätzi Johanneum, brünni Francisceum, prágai nemzeti, insbrucki Ferdinandeum - museumoknak, 's az austriai birodalomban létező számos tudományos közintézeteknek keletkezésére, 's így ezen első gazdag magot, mely a' termékeny magyar földbe vettetett el halhatatlan Széchényink által, illeti az elsőség, 's méltán gyönyörködik abban, hogy kedves ifjabb testvérei szerencsésen kicsirázván, idősb testvérökkel együtt millio népek java és hasznára diszlenek és virágoznak.

Első lakhelye az intézetnek a' mostani seminari-um épületében, hol akkor a' k. Curia is tartózkodott, volt, 's ottan nyitattott ki először 1807-ben augusztus 20-án a' Czenkről érkezett könyv, kézirat, kép és földabrosztár; az érmek 's régiségek tára sokkal később hozatván be.

Még azon esztendőben szerencsés volt az intézet december 10-én a' Sz. Pétervárról visszajött fenséges Nádort az alapító társaságában fogadni, mely alkalommal ime két könyv bocsátatott napfényre :

„Catalogus Bibliothecae Hungaricae nationalis Széchényianae. Tom. 1. supplementum I. A. Z. Posonii 1803. Typis Belnayanis“ és „Index Alter Libros Bibliothecae Hungaricae Széchényiano Regnicolaris supplemento primo comprehensos, in scientiarum ordines distributos exhibens Posonii 1803. in Svo Typis Belnayanis“; — mind ezek, mind az előbbeni lajstromok ajándokul megküldettek minden törvényhatóságnak és minden magyar országi írónak. Erre közfigyelem ébredett az egész hazában, 's most már látván a' lajstromokból a' tudósok, mivel bir és mivel nem bir a' nemzeti könyvtár, vetélkedve siettek mások is gazdagítani az országos közkincset, mellyet az alapító maga is naponként temérdek költséggel bővített.

Dicsőült fenséges Nádorunk, tulajdon részéről az intézet kezdetétől egész hazánkra történt siralmas kimulása idejeig nagy és gazdag ajándokokkal bővítés minden törekvését oda irányozta, hogy oly nagy hasznú közintézetünket minél virágzóbbá és haszonvetőbbé tehesse. 'S hogy ezután a' magyar országban kijövendő munkák birtokába is minél könnyebben jöhessen, a' m. királyi Helytartótanácsnál kieszközlé az 1804ik év februar 28-án 4333-ik szám alatti 's minden törvényhatósághoz kibocsátott köriratot, mellyben kötelelességgé tétetik minden az országban létező könyvnyomónak, hogy nyomdájában kijövendő minden munkából egy példányt m. n. museumunk Széchényi-országos könyvtárának küldeni kötelelességének tartsa. Fájdalom, hogy ennek minden részben nem egészen feleltek meg könyvnyomó intézeteink.

Alig kezdett azonban e' rendelés sikereltetni, november 19én 1805ben a' Bécshez közelitő francia sereg miatt, a' haza fenséges nádorának meghagyatából, a' nemzeti könyvtár Temesvárra vitetett kocsi-kon a' pesti főiskola költségén, honnan csak 1806i martius közepe felé legnagyobb sarakban hozatott vissza.

Alig rakattak be a' visszahozatott könyvek előbbi helyeikbe, tüstént uj csapás érte a' kezdetben álló intézetet. Pesten királyi rendelésből papnevelő intézet állittatván fel, e' végből a' királyi curia a' főiskola épületébe szállittatott, a' főiskola pedig mostani lakhelyébe költözött, hol a' nemzeti könyvtár is egy időre nyughelyet kapott. Itt egészen ujra kellett mindent jelteni és rendezni a' terem nagy különbözése miatt.

Fölötte terhelék a' haza fenséges nádorának gondos szivét a' Széchényi-országos könyvtár vándorlásai; most tehát állandó lakhelyről, és ugyan azon intézet fontosságához illőről, valamint pénzalapról gondolkozék, 's tervet készittete a' Széchényi-országos könyvtár őre által egy már sokkal több ágazatokra kiterjedő magyar nemzeti museumról, helyet adóról egyszerűs mind magyar országban talált mindenféle régiségeknek 's magyar országot illető természetieknek és kézi műveknek. Kiadatott nyomtatásban e' terv illy czim alatt: „Museum Hungaricum Excelsis Regni Proceribus et II. SS. ac OO. exhibitum. Budae, typis Regiae Universitatis Hungaricae 1807. in folio.“ Kiosztatván az országgyűlés alatt e' munka, de szét is küldetvén a' törvényhatóságokhoz, akkor ugyan alkalmas hely hiánya miatt e tárgy el nem döntethetett,

mindazáltal azt a' hasznot szülte még is, hogy az országgyűlés minden, a' fejedelemnek ajánlott 1 forinttól 1 garast rendelt beszédetni a' fölállítandó magyar nemzeti museum tökepénzének alapítására. Minden esetre pedig, mint az 1807-ki XXIV-dik törvényczikk hirdeti, nagy köszönettel az alapító iránt a' Széchényi-országos könyvtár minden ágazataival együtt országos ótalom alá vétetett, 's a' magyar nemzeti museum neve is most penditetett a törvényben legelőször meg.

Részint a' több mint 300 példányban kiosztott m. n. museum terve, részint a' dicső nádor és Széchényi Ferencz gróf folyvásti adakozásai 's tettekben nyilvánult hathatós részvételük szinte részvét és adakozásra szolgáltak ösztönül a' különben is minden jóra szépre és hasznosra mindenkor bőven adakozni kész magyar nemzetnek; 's innen lön, hogy számos nagylelkű hazánkfiak nagy mennyiségű készpénzzel, fegyverek, könyvek, kéziratok, ásványok, érmekkel nagy mennyiségben bővíték és gazdagíták nemzeti közintézetünket.

1808ban nyerte a' Museum Grassalkovich hercegtől azon tért, melly akkor az egyetem fűvészkertéül szolgált, 's a' mostani belvárosi egész szép-utcza üres terét foglalta el, mellyért a' herceg a' hatvani kapun kívüli saját kertjét engedé által fűvészkertül az egyetemnek, 's e' csere az 1808ki 8dik törvényczikkben jóváhagyatott, és a' nemzeti museum ótalma világos törvény által a' haza fenséges nádorára bízott.

Erre a' határtalan kegyelmű pártfogó 1809. kezdetén, minden általa birt kéziratait a' híres Pray Györgynek, ugy a' tőle 12,000 forinton vásárlott Kovachich Márton féle kézirat, valamint 3478 darab ásványból álló gyűjteményét is Museumunknak ajándékozta; melly nemes tettől Szapáry Péter gróf vezéreltetve gazdag ásványgyűjteményével gazdagítá a' nemzeti museum természetosztályát.

Alig vétettek által azonban a' kincsek, tüstént majus 21kén 1809. a' francia veszély elől (Győr-nél levén már az ellenség) a' Széchényi-országos könyvtár Nagyváradra vitetett, s innen ismét legnagyobb sarakban 1810ki mart. 7kén hozatott vissza.

Kirakatván ismét a' vándorlott nemzeti könyvtár maga helyére, nem sokára fényesebb alakot vön magára. Mert elérkezett Pestre és hazai fákból készült 18. csinos szekrényekben tereme közepén két sorban szemlélésre kitétetett a' Széchényi ajándékozta magyar és erdély országi gazdag éremgyűjtemény.

1811-ik év és hó elején kirablás fenyegette a' haza kincseit; az épület ajtai t. i. ismételve feltöretni próbáltattak, 's csak a' szolgák pontos örködése mentette meg azt a' nagy veszélytől. És ezen időtől, t. i. 1811i januar 10től nyert nemzeti museumunk állandó katonaořizetet.

Az eddig csak egy osztályból állott intézet 1811ik évben már különféle, mintegy egymástól elvált ágakra kezdett oszlani.

1812-ik évben tudósítván a' haza dicső nádora az akkor Pozsonban összegyűlt ország Rendeit a' m. n. museumról, e' körüli fáradhatlan érdemei méltánylásaul a' haza által hálásan megköszöntetett, 's az országgyűlés a' még uj intézetet sokkal kiterjedtebbé és nagyszerűbbé kívánta alakítani: minek következtében a' dicsőült pártfogó egy nagyszerű museum-épületről előlegesen gondoskodott. Ugyan ez évben a' haza törvényhatóságai nádori körlevél által a' museum gyűjteményei bővítésére felszóllítottak; minek az lön sikere, hogy könyv, kézirat, érem, régiség, ritkaságok, természettudományi és ipari gyűjteményei a' haza polgárainak bőkezűségéből tetemesen megszaporodtak.

1813-ban a' m. n. museum számára Batthyány Antal gróftól mostani nagy telke megvétetvén, 's előbbi széputczai telke eladatván, következett, hogy a' nemzeti museum ismét uj lakhelyre vándorlott.

Régi épületek állván az uj telken, ezeknek alkalmaztatása 's minduntalani tataroztatása a' museum csekély tökepezét majd mind fölemésztette, honnan nagy inség hárult a' fokonként szaporittalott tisztviselőkre, kik a' drágaság és csekély fizetések miatt tetemes szükséggel küzdöttek.

1818-ban megvette a' fenséges Nádor Kietáiból Pál ritka kéziratait.

Ugyan ez évben jelent meg az „Acta litteraria Musei Nationalis Hungarici Budae 1818. 4to” című

munka, mellynek folytatása részint a' museumba beállott belzavarok, részint az intézet szegénysége miatt, mind eddig elmaradt, jövendőre azonban, | de most már, a' nemzetesedés úgy kívánván, hazai nyelven volna eszközlendő.

1824-ben Vuchetich könyvtára jutott hagyományozás után a' nemzeti museum birtokába. Szinte ez évben Kéler Godofred könyvtárát, melly nem nagy, de igen jeles, vette meg a' fenséges Nádor intézetünk számára.

1835-ben Illésházy István gróf kivált történeti munkákban gazdag könyv, kézirat és földabrosz-gyűjteménye ajándékozott a' boldogult nagyemlékezettü tulajdonos által m. n. museumunknak, melly azonban hely hiánya miatt egész 1847ki tavaszig ládáknban hevert haszonvehetlenül.

183²/₆ évben 125,000. ezüst forinton Jankovich Miklóstól gazdag könyvgyűjtemény, kéziratok, magyar, görög, romai érmek és régiségek, fegyverek, képek 's egyéb ritkaságok, mellyekkel nemzeti intézetünk valódi új ragyogóbb fénybe hozatott, vétettek meg az ország Rendei által; mik azonban 1838-ban a' veszedelmes budapesti vizáradáskor, minthogy az eladó háza ledőlő félben volt, nyakra före, tömegben vétettek által, 's egy részben Budára az országos pénz és levéltárba vitettek, más részről előbb Pestmegye fegyvertárába, azután a' Ludoviceum épületébe takarítottak. Nem sokára Horvát István legidősebb örre, minthogy az igazgatóihivatal még betölt-

ve nem volt, a' régiségl őrre pedig időközben meghalálozott. bizaték Jankovich Miklós könyvei, képei, szobrai, érmei, ékességei, fegyverei és egyebeknek általvétele és összeírása, mi a' legnagyobb pontossággal és szakértőleg történt meg.

Mivel pedig az 1838ik évi veszedelmes vizáradás ideje óta, egész 1847ki tavaszig a' museum gyűjteményeinek legnagyobb része a' Ludoviceum épületében volt letéve, egy része rögtönözve ideiglen felállítatván, nagyobb része ládába elzárva, ezen egész idő alatt a' buvárkodó tudósok és a' kíváncsi nagy közönség azoknak csak kevés hasznát vehette.

Szinte 1836ik évben Pyrker János László egri atyaérsek 190. darab válogatott olajfestvényekből álló gazdag képgyűjteményét ajándékozá m. n. museumunknak, melly a' félig elkészült új épületbe 1845ben ideiglen felállítatván, 1846-ban mart. 19-én a' dicsőült nagy nádor nevenapján, mostani állandó helyén, mint intézetünk egy egészen új, 's egyik kiegészítő része, t. i. képosztálya, nagy számú közönség jelenlétében ünnepélyesen nyitvatott meg. *)

1838ban Veszerté József egyetemi tanár gazdag magyar, római, görög érem-gyűjteményével;

*) Ezekon kívül még a' dicsőült nádor felszóllítására Einsle által festett tulajdon arczképével, valamint egyházi rendbe lett fölszenteltetésének Egerben 1846i dec. 8án tartatott 50-dik évnapja emlékére Corregio remek olajfestvényével ajándékozá meg m. n. museumunkat.

1844ben pedig Kis Ferencz magyar, római, görög érem, arany, ezüst ércz 's egyéb régiségekből álló nevezetes gyűjteményével, melly a' dicsőült Főherczeg nádor által rendeltetett megvétetni, m. n. museumunk tetemesen gazdagodott.

Az 1837/8-dik évi XXXVII-dik törvényczikk értelménél fogva „azon tekintetekhez képest, mellyeket a' museum a' nemzeti mivelődésre és diszre, ugy mindennemű jelesebb emlékeknek gyűjtésére és fentartására nézve méltán kíván, felvevén ezen hazai intézetnek jelen állapotát, meghatározatik: 1. §. Egy új épületnek, melly a' gyűjtemények czélirányos elhelyeztetésüknek és megőrzésüknek alkalmasan és diszszel megfelelően, az intézet telkén leendő föllállítására végett 500,000 forintok ajánlatnak“. A' nagyszerű museumi csarnok építéséhez 1837i június hónapban fogtak egész erővel; azonban részint előre nem látott akadályoknál fogva, részint a' veszedelmes árviz után beállott tetemes drágaság miatt, az épület az országgyűlésileg kivetett összegnél többbe került, 's a' museumi pénztár kiürítése miatt bár ugyan már az épület maga egész pompájában fenáll és diszlik, némelly belrészei 's küludvara még munkában vannak; legnagyobb részt hiányozván benne az olly igen szükséges bútorok, mellyek legkevesebb számítás szerint 80,000 ezüst forintba kerülhetnek, 's e' hiány miatt fájdalom a' gyűjtemények mind e' mai napig sem állíthatottak fel.

Szinte a második emelet másik 8. teremből
 álló része, a festő terem is ide értvén ter) a kép-
 tart foglalta magában, mellyre jelenleg egy ör ügyel-
 vén, melléje egy szolga rendeltetett.
 Így összesen kivévén a 1. ör dolgozó,
 egy könyvtári olvasó, és a természetrajzi terem
 termét, intézkünk minden osztály 30. teremben le-
 het

A' nemzeti museum jelen állapotja.

A' két emeletes épület földszinti részét a' tisz-
 tek és szolgák lakják, ez azonban már jelenleg is olly
 szoros, hogy egy ör, egy segédör, és egy irnok az
 épületen kívül kénytelenítettnek lakni.

Az első emelet egy részében 14. teremben,
 1ör) ide értvén az ör és olvasó terem is, a' Szé-
 chényi-országos könyvtár tartatik, mellyre jelenleg
 egy ör ügyelvén, melléje egy szolga rendeltetett.

Ugyan ezen emelet másik részében 9. terem-
 ben, ide értvén az ör dolgozó termét, melly egy
 uttal az osztály szorossága miatt, fájdalom, raktáruul is
 szolgál, 2or) a' kincs és régiségek tára tartatik,
 mellyre egy ör ügyelvén, rendelkezésére egy szol-
 ga adatott.

A' második emelet egyik részében 14. terem-
 ben, ide értvén az örszobát és raktárat is, 3or) a'
 természetiek 's kézműtan tára tartatik, mellyre jelen-
 leg egy ör, két tiszteleti ör ügyelvén, melléjük egy
 szolga van rendelve.

Szinte a' második emelet másik 8. teremből álló része, a' festő termet is ide értvén 4er) a' képtárt foglalja magában, mellyre jelenleg egy őr ügyelvén, melléje egy szolgálta rendeltetett.

'S így összesen, kivévén a' 4. őr dolgozó, egy könyvtári olvasó, és a' természetosztály raktári termét, intézetünk minden osztálya 39. teremben lehet csak felállítva, melly hely most ugyan még némi szorultsággal elegendő, egynehány év múlva azonban arról kell gondoskodnunk, hogy mikép helyezzük el gyűjteményünk egy részét a' különben is széles folyosókra.

I-ször Könyvtár.

Melly az alapító Széchényi Ferencz gróf, Illés-házy István gróf, Kéler, Vuchetich nagyobb könyvtárain kívül, az évenként ajándok utján bejött számos könyveket és a' Jankovich Miklóstól vett nagy könyvtárt ide értve, az országban létező könyvnyomdák részéről bejött egy-egy példány munkákból szaporodott, 's már közel 100,000. kötetet számlál. Felosztatik ez:

a.) Levél és oklevelek tárára.

b.) Könyvnyomdai zsendékre (incunabulum)

c.) Kéziratokra.

d.) Magára a' könyvtárra.

Az e' körül teendők:

1.) Szükség, hogy ezt minél jobban bővítsük és szaporítsuk.

2.) Minél jobban biztosítsuk a' veszély és károsodás ellen.

3.) A' tudományos világ, de kivált egész házára nézve minél virágzóbbá és hasznosabbá tegyük.

Mi az elsőt illeti, ha azt nézem, mit tettek eddig, 's mit tesznek jelenben más nyilvános könyvtárak bővítése körül, a' bécsi udvari könyvtárra, melly mintegy 400,000 kötetet számlál, évenként 19,000. ezüst forint, a' münchenire, melly túlhaladja a' 400,000. kötetet 16,000 bajor forint, a' kisebbek közt pedig a' nem épen gazdag lipcsei egyetem könyvtárát veszem, mellynek bővítésére évenként 3,000 ezüst talér fordittatik, szomoruan kénytelen vagyok megvallani, hogy kivévén a' Széchényi Lajos gróf alapította 400. ezüst forintot, melly magyar munkákra van szánva, könyvtárunk gyarapodására semmi bizonyos összeg nem fordittatik.

A' museum könyvtára, mint tudva van, kivében a' magyar könyvnyomtatóktól bejött munkákat, 's némelly egyes újabb kisebb számú ajándokokat, többnyire némelly egész és nagyobb mennyiségű könyveket magokban foglaló könyvtárakból alkottatván, az utóbb kijött munkák természetesen elmaradván, ezek intézetünkben hiányoznak.

Könyvtárunkat legjobban és legkönnyebben lehet bővíteni eképen:

a.) az 1848i 18ik törv. cz. 40ik §a, melly így szól: „Úgy a' nyomtatványokból, mint az ábrázolatokból két példány a' helybeli hatóságnak adatandó; egyik a' hatóságé, másik bekötve a' nemzeti museumé lesz“ nyomán, világosan hagyassék meg törvény által minden könyvnyomónak és kőmetszőnek, hogy ezután minden nála nyomtatásban kijövendő akármi csekély munkából, még a' színházi lapot is ide értve; minden földabroszból, zenekótákból, képekből s a t. egy példányt a' museumnak adni kénytelenitlessék. Szerzessenek meg minden áron a' könyvtár számára a' hajdan Mátyás könyvtárában díszlett munkák, kivált a' wolfenbütteli könyvtárból, 's egyéb magyar országot illető 's ennek előtte kivitt régiségek.

b.) Hogy az újabb irodalomban is előhaladhasunk, a' könyvtár bővítésére fordíttassék évenként legalább 2000 ezüst forint, mi valóban egy illy nemzetnek, mint a' magyar, épen nem sok. Ezen kívül fordíttassék évenként bekötésekre (minekutána legtöbb új munka kötetlen jö be) 1000 ezüst forint.

c.) Mindenek előtt pedig szükség a' Horvát István gazdag könyvtárát megvenni, melly jelenleg a' dícsült főherczeg József rendeléséből n. intézetünkbe van letéve, 's mintegy 30,000. kötetet számlál. E' közt csak magyar országot illető (Hungarica) több van 6000. darabnál. Gazdag ez kivált történetiratokban, 's intézetünk könyvtárára megbecsülhetetlen kincs.

d.) Sokat nyerne nemzeti museumunk a' Ráday grófok könyvtárával, valamint még hátralevő Kovachich Márton könyv, levél és okirat-gyűjteményével.

2.) Szükség, hogy minél inkább biztosítsuk a' veszély és károsodás ellen, mi ugy történhetik:

a.) Ha a' könyvtár rendesen lajstromoztatik, mire azonban számos kéz kell; mivel az ör maga lehetetlen, hogy ezen nagy feladatot elbirhassa; szükség lesz tehát melléje két segéd-örön kívül még legalább két rendes irtokot nevezni. Addig azonban, míg felállittatik, hogy a' munka gyorsabban mehessen, minél több napdijnokot is szükség lesz fogadni.

Ellenörködés végett pedig szükségesnek látnám, ha egy pár egyénből álló kiküldendő választmány az intézet igazgatója befolyásával a' könyvtárt megvizsgálván, állapotáról az országgyűlésnek időről időre tudósítást adna. A' museum tisztviselői pedig szorosan köteleztetnének arra törvény által, hogy a' könyvtárból a' pártfogó tudta hire nélkül se eladni, se elcserélni semmit ne merjenek; a' könyveket mind magok, mind mások által az épületben, erre szánt helyeken óvatosság mellett a' megerősítendő rendszabályok értelmében használják és használtassák, kivéven ha netalán a' kikölcsönzést tiltó 1836-i országgyűlési határozat megmásíttatnék, és a' szükségesnek tartált kikölcsönzés bizonyos feltételek mellett kiterjesztetvén, törvény által is megengedtetnék; melly esetben azonban egy irtokkal többet kellene a' könyvtárhoz rendelni, mivel a' könyvek kikölcsönözése és visszavétele nagy pontosságot és nem kevesebb munkát igényel.

3.) Hogy minél hasznosabbá tehesük, szükség, hogy a' nagy, kivált tudós közönség számára napon-

ként bizonyos órákban óvatossággal nyitassék meg olvasó tereme. Minden lajstroma nyomassék ki. Ezen kívül adassanak ki Horvát István gazdag történeti, nyelvtani, 's hazánk politicalai állását illető adatai, mit már Engel is indítványba hozott, mondván, hogy ki kellene irni, tárgy és évröndbe sorozni a' külföldi egy és közelkorú munkákból mindazt, a' mi nemzetünk és hazánk történetére vonatkozik. — Ki kellene szinte folytatólag magyar nyelven adni a' museum actáit, a' többi osztályok lajstromait, nevezetesen Veszlerle nagy pontosság és fáradsággal részre véseteit magyar és erdély országi érmek tábláit. Az eféle kiadásokra lehetne évenként 2000 ezüst forintot fordítani.

Mivel pedig könyvtárunk számos kettős, hármas söt négyes példányokkal is bir, szükség, hogy a' duplicatumokról 's a' t. a' haza rendelkezék: mi, hogy a' museum alaptökeje szaporitassék, vagy nyilvános árveréssel, kézalatti eladással, kicseréléssel történhetik, vagy, ha a' nemzet nagylelkü akar lenni, 's kettős s. t. példánya kincseit nem akarja kivetetni a' külföldre, és kívánja a' tudományokat nem csak öszpontosítani, hanem némileg az országban is kiterjeszteni, úgy ajándékozza el kettős s. t. példányai egy részét az erdélyi museum s' némelly a' hazában törvényesen bevett vallású főiskolák közt közhasználatul, úgy azonban, hogy ezek a' museum igazgatósága által némüleg örszemmel tartassanak, 's állapotokról minden országgyűlésre tudositás adassék. Ugyan ezt lehetne tenni a' kettős érmek, ásványok 's egyéb a' museumban nélkülözhető gyűjteményi

tárgyakkal. Nagy haszon háromolnék ez által nem csak azon helyekre, hol az eféle fiók-museumok felállittatnának, de, kivált ezek vidékére hasznos eredményök levén, főkép a' tanuló ifjuságra. Vajmi könnyen történhetik, hogy ellenség, vagy más valamely viszontagság által a' museum tárgyai csonkulást szenvedhetnek; milly nagy nyereség lesz e' szerint a' hazára 's illetőleg tudományokra nézve, ha azoknak legalább egy része, ha nem is a' pesti museumban, de édes hazánk más környékein megmentethetik.

Tagadhatatlan egyébiránt, hogy a' museumok emelik a' tudományos mivelődést, 's nagy hasznot hajtanak az azokat használóknak. Vegyük csak a' mivelte nagy német hont, hol alig van 4—5000 lelket számláló hely, mellyben ha nem is museum, de legalább nagy hasznú könyvtár letezik. A' német birodalom legregényesebb 's mondhatni pallérozottabb táján, a' majnai Frankfurt körül, alig 200. □ mértföldnyi téren 21 különféle museumot találtam, névszerint Frankfurt, Mainz, Wiesbaden, Coblentz, Neuwied, Bonn, Cöln, Darmstadt, Mannheim, Heidelberg, Carlsruheban, 's egyebütt alig néhány órányira egymástól.

Édes hazánk 4894. □ mértföldön (ide nem értve a' legközelebb anyaországunkkal összeforrt kedves Erdélyt), kivévén a' n. museumot, királyi egyetem könyvtárát 's nem nagy archäologiai és természetiek gyűjteményét, a' tudós társaság könyvtárát, a' selmeczi bányász-academia ásvány, minta és physical gyűjteményét, az országban létező főbiskolák

némelly könyvtárait, fájdalom, nyilvános gyűjtemények nagy híjával van. Nagy haszonra válnék e' szerint széles hazánk több tájaira nemzeti Museumunk némilegi kiterjesztése.

II-szor Kincstár.

Az alapító Széchényi grófon kívül ő cs. kir. Főherczegségét dicsőült Nádorunkat, 's fiját József ő Fenségét, Berényi Borbála grófnőt Orczy József báró özvegyét, Batthyány Fülöp herceget, Kubinyi Pétert, Ittebei Kis Antalt, a' Marczibányi családot, Beleznay János, Rhédey Lajos, Eszterházy János, Keglevich János grófokat, Stoffer József udvari tanácsost, Andrássy Leopold és József grófokat, Márffy Leopoldot, Laffert Vincze, Podmaniczky József bárókat, legközelebb Eszterházy Pál herceget 's több adakozókat számlál, és részint ezek lelkes hazafiadományaiából, részint a' Veszerle József, Jankovich Miklós, Kis Ferencz megvett nagyobb gyűjteményeiből, valamint a' museum csekély pénzalapjához képest, némelly kisebb számú megvett ritkaságokból alakult.

Áll pedig jelenleg következő részekből:

1.) Az éremgyűjteményből, melly görög, római, általános és magyar gyűjteményre osztatik fel, 's közel 90,000 darabot számlál. E' közt azonban sok kettős, sőt hármas s a t. példány is létezik: melly a' hongyülés további rendelkezésétől függ.

2.) A' kő, bronz, és vas korszak régiségei gyűjteményéből, u. m. arany, ezüst ékszerekből, ércszobrok, házi istenek, egyházi és házi edények, csatok, tükrök, nyakékszerek, csengetyük, lámpák, korsók 's egyéb cserép, üvegedényekből.

3.) Kőszobrok gyűjteményéből, mely ujjabb és régibb mell- 's egész szobrokból, szoborcsoportozatokból (Gruppe), számra közel 50-ből áll.

4.) Az ó és középkor emlékeiből, millyenek a' koporsók, sirkövek, római oltárok, mértföldmutatók, s a t. Ezen gyűjtemény bár egy a' legérdekesebbek közül n. museumunkban, 's kirekesztőleg csupán olly tárgyakat foglal magában, mellyek széles szép hazánkban találtattak 's a' történetbuvárnak sok tekintetben, mint történeti kutfök, nagy felvilágosítást adhatnak, több 100 darabot tesz, mellyek azonban nagy súlyuk miatt (némelylek 100 mázsánál is többet nyomván) a' museum első emeletére nem vitethetvén, fájdalom, számos év óta, ugy szolván, használat nélkül előbb a' régi museum udvarán, most pedig elzárva hevernek.

E' valódi tudományos kincset csak ugy lehetne czélszerűleg használni, ha a' museum külső udvara hátulsó részén az olaszok példájára nyitott arkádok éppittetnének, mellyekbe czélszerűleg elrendeztethetnének, 's hogy a' tudományos világ kellő hasznokat vehesse, szükség volna azokat könyomatokkal ellátva és szakértőleg kiadni.

5.) Közép és újabb kori arany, ezüst 's drágaságok gyűjteményéből, millyenek az ezüst edények, serlegek (ilyen mintegy 300 van gyűjteményünkben), egyházi kanta vagy ámpolna, kelyhek, arany ezüst 's réz gyűrűk, mellyek száma többre megy 500-nál, egyházi főszemélyek drága kövekkel kirakott keresztjei, női és férfi ruhához tartozó ékszerek, több elefántcsontból, kókuszából, gyöngyházból faragott ékszer és ritkaság.

6.) Fegyvertárból. Ez ugyan mind eddig nem nagy, azonban válogatott és számos magyar történeti emlékekkel bir, több kardot, tört, puskát, pisztolyt, buzogányt 's egyebet számlálván.

7.) Közép és újabbkori bútorok és öltözetek tárából, mellyben egynéhány érdekes történeti szekrény, ókori zongora, és becses asztalok léteznek.

Az ezen osztály körül teendők:

1.) Mi bővítését illeti, minden osztálya részint:

a.) Ugy szaporíthatatik, ha lelkes, kivált tehetősb hazánkfiai, valamint eddig, ugy ezután is ritka érmeikkel, 's érczrégiségekkel, valamint szobrokkal és történeti bútorokkal, mellyeknek birtokában vannak, több lelkes honpolgárink példájára továbbá is nagylelkűen gazdagítják. Részint:

b.) Ha a' magyar szobor-egylet, mellynek lelkes alapítója Döbrentei Gábor budakerületi országos főbiztos, 's melly a' museum érdekében alakult, 's időről időre pénz-erejéhez képest annak számára magyar szobrász által művet készített, -- példájára

több lelkes hazafi-testületek találkoznának, melyek e-kép n. museumunk virágzásán működnének.

c.) Mi magyarok szüntelen panaszkodunk, hogy régiségeink nincsenek a' hajdanból; holott egy europai nemzetnek sincs olly dicső multja, mint épen a' magyarnak. Ha azt akarjuk, hogy emlékeink legyenek a' hajdanból, nagy embereinket és hazánk térein hajdan lakott népeket kell sirjaikból, hogy úgy mondjam, föltámasztanunk.

A' görög és romai öltözeteket, fegyvereket, edényeket és ékszereket iróink előadása után képzelni sem lehetne, ha Pompeji 's Herculanium a' Vesuv hamvaiból fel nem ásattak volna.

Napjainkban a' régiség-tudomány, épen ásatások roppant eredményei után, csaknem mindenütt nemzeti irányban kezd fejledezni, a' görög és római világ csudálóinak száma mindinkább kevesbedik; az vonzó immár mindenütt és érdekes, a' mi hazai, 's mit a' görögök és rómaiak mint rájuk nézve idegent megvetőleg barbár népeknek tulajdonítottak.

A' kö- 's rézkori hazai sirhalmok szerkezete, az azokban lelt égett vagy égetlen tetemek, és a' halottak mellé tétetni szokott fegyverek, eszközök és edények vizsgálása kivált Dán-országban nagy tudományavatottsággal folytatatik. *)

*) Worsae, Dänemarks Vorzeit durch Alterthümer und Grabhügel beleuchtet. — Kopenhagen, 1844. 8. munkájában érdekesen iratik le.

Ennek példájára felakarván némelly tudománybarátok és szenvedélyes régiségbúvárok ókori emlékeinket eleveníteni, Batthyány Fülöp hg. lelkes hazánkfia engedelméből Érd határában levő 120ra menő ugy nevezett kúnhalmokat, mellyek mind megannyi sirok, Luczenbacher János nemzeti museumi ör szakavatott felügyelése alatt szorgalmatosan ásatja nemzeti museumunk érdekében, 's már is szép történeti emlékeket fedezett fel.

Ugyan ezt kellene tenni a' hazaszerte találtató siremlékekkel: azonban erre egyes vállalkozók tehetetlenek, 's ezt csak a' haza mozdithatja czélszerűleg ugy elő, ha teszem az évenként a' nemzeti museum kincstára szaporítására 1000 ezüst forintot fordít, megengedvén, hogy ennek egy része évenként a' földből kiásandó emlékek megszerzésére fordíttassék.

Hogy azonban a' még földben heverő régi emlékek, tudatlanok általi kutatásokkor el ne romboltassanak, ugy szólván vandál kézre ne jussanak, törvény által ki kellene jelenteni, hogy a' hon minden polgára az ókori maradványok iránt nagyobb kegyelettel viseltessék, senki semmit el ne rontson, hanem azt, mit talál, vagy ingyen, vagy pedig becs mellett a' n. museum birtokába engedje által. *)

*) A' dán-országi sirok fürkészése 's tudományos ásatása nem kerülte el Fridrik Ferencz meklenburgi nagyherceg figyelmét, ki 1804. két rendeletet, 1836. ismét más kettőt bocsátott közre az iránt, hogy a' tudományra néz-

A' külföld e' tekintetben már nagyon előre ment, 's museumai teméntelen őskori nagybecsű maradványokban gazdagok.

A' magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyülekezete, felvevén körébe az archeológiát is, mult 1847-ik évi aug. 11-ik- 17-én Sopronban tartott nagygyűlésén a' honi régiségek megőrzése tárgyában következő határozatot hozott.

„Hogy minden akár ős, akár a' középkorból magyar országban felfedezett régiségek és emlékek az archeologia és illetőleg történettan számára megőriztessenek, és semmi szin alatt az országból ki ne vitessenek, sőt a' nagyobb-szerű emlékek, millyenek például: a' régi egyházak és várak, egyéb középületek vagy sirboltok, részint fentartassanak, részint, hogy az idő viszontagságainak kitéve végromlásra ne jussanak, a' közgyűlés azon gondos ohajtását fejezi ki, hogy ns. Sopron vármegyét olly végből keresse meg, miszerint ez lenne szives az ország minden megyéit, sz. királyi városait, nem különben püspököket és más egyházi főnököket felszóllítani, hogy azok részint birtokaikban létező egyházak és várak, ugy szinte egyéb ré-

ve olly nagy érdekű pogány sirokat senki el ne rombolja, és szét ne hanyassa, azoknak hol és millyen állapotban létét, ugy szinte mennyiségét mindenki feljelentse. A' kutatások szakértők által felügyelet alatt történvén, dus és gazdag eredményre vezettek.

giségek fentartására terjeszszék ki figyelmüket, részint országgyűlésre küldendő követeiket olly törvény alkotására utasítsák, hogy minden a' föld gyomrából napfényre kerülendő régi maradványok és kincsek belső becsök megváltása mellett a' m. nemzeti museum számára hivatalosan megszereztesse.

Egyébiránt a' gyűlés kívánatosnak látja Visegrád várát, királyaink egykoron fénylakát, valamint egyéb a' magyarok történeti korszakában jeles épületeket, a' Rajna melletti várak példájára, nemcsak a' végenyészettől megóvni, de azokra némi gondot is fordítani, melly hazafiui ohajtását, hogy országgyűlési követei által pártolni sziveskedjék, ezennel alázatosan megkéri.“

2.) Hogy a' kincstári osztály minél jobban biztosittassék veszély és károsodás ellen, szükség mindenek előtt, hogy lehetőségig minden tárgyai üveg alatt zárva tartassanak, 's a' különben is csak egy örre, ki mellett még egy szolga működik, bizott felügyelés, sem tudományos sem bátorsági szempontból elégséges nem levén, szükség, hogy ezen nagy kiterjedésü osztályhoz még egy segédőr is adassék. Az örök, kivált ezen osztályt, de az egész museum nagy kiterjedését tekintve, még legalább hárommal szaporittassanak. Egyébiránt ne legyen szabad semmit az osztályból az épületen kívül kikölcsönözni. A' leltárak szakértők által időről időre vizsgálattassanak meg, 's tudósítás adassék az ország rendeinek; a' kettős hármassal a t. példányokra nézve történhetik az, mi a' könyvtárnál javallatik.

3.) Hogy a' tudományos világ és hazánk számára minél virágzóbbá 's hasznosabbá tehessek, szükség, hogy ezen szakban, bizonyos napokon kinyitvatván, az ör vagy segédör jelen legyenek, 's a' kérdezősködő tudomány-barátoknak felvilágosítást adjanak. Az egész osztály lajstromai, még pedig instructiv, nem csupán pusztá catalogok, mellyek a' behozandó házi rend mellett használtathatnak, ábrákkal ellátva napfényt érjenek.

3.) A' szobor-gyűjtemény, valamint netalán egyéb művészeti becsü tárgyak, legnagyobb óvatosság mellett helyben az azt kívánók által lemásoltathassanak.

III-szor Természetlek és kézműtaniak osztálya.

A.) Állat-gyűjtemény.

a.) *A' felsőbb rendű vagy gerinczes állatok.*

1. Emlősök. Bár ugyan az eddig bevett elv szerint ebbe csak honi emlősök állittatnak, ez azonban még is, kivált a' nagyobb állatokra nézve igen hiányos; minek legfőbb oka az, hogy nemzeti Museumnak még mai napig sincsen rendes kitömője, kire oly mulhatlan nagy szükség van. A' kisebb emlősök legnagyobb részét Petényi Salamon museumi tiszteleti ör szorgalma által szereztettek; azonban Ocskay Ferencz báró, Rainer György, Rokosz István és többen, szives adományaikkal bővíték e' gyűjteményt.

Ezen gyűjteménynyel szoros összeköttetésben van egy csontváz-gyűjtemény, melly létét Szadler József örnek köszönheti, 's jelenleg 100. darabnál többet számlál. Ezt kiváltkép szükséges folytatni, mivel a' most élő állatok csontvázai összehasonlítása nélkül az özönviz előttieket, mellyek hazánkban oly nagy számmal találtnak, igen bajos meghatározni.

2.) Madarak. Ezen gyűjtemény, mint Museumunk egyik disze, nagy részt lételeét 's értelmes elrendezését Petényi Salamonnak, ki azon kívül, hogy saját gyűjteményét eredetileg egészen intézetünknek ajándékozta, mai napig is hiven 's nagy szorgalommal gyarapítja ennek gyűjteményeit hazánkban évenként tenni szokott utazásaiban szerzett új 's jelek példányokkal. Kivüle gazdagíták ezt becses ajándokaikkal kivált István ö cs. kir. Főherczegsége, Földvály Miklós, Ocskay Ferencz báró, Rokosz István, Hermann Károly orvos, Rainer György nagybecsü karpátvidéki, legközelebb Aebli Adolf, nagy számú gyűjteményeivel.

Kivánatos volna, ha ezen érdekes gyűjtemény bővítésére, a' jelenleg Károlyfördőben felállított Feldegféle igen gazdag és az általános madártant képviselő madárgyűjtemény megvétetnék, 's museumunkba a' széles tudomány kiegészítése tekintetéből magyar országon kívüli madarak is gyűjtetnének; mivel ezt csak így lehetne tudományosan rendezni, és a' tanításra nézve haszonvehetővé emelni.

Ehez tartozik még egy nagyszámú tojás-gyűjtemény is, melly kivévén némelly egyes adakozókat, nagyrészt Kubinyi Ágoston museumi igazgató, és Petényi Salamon segédőr által szereztetett.

3.) Hüllők (amphibium) gyűjteménye. Ezen gyűjteményben már ugyan a' hazánkban találtató fajok nagy részt megvannak, bár ugyan még több hibázik; üvegek hujja miatt azonban mind eddig rendesen felállítva nincsen. Igen szükséges volna ezen gyűjteményhez is a' magyarországon kivülieknek legalább a' nemek és családok képviselőit megszerezni.

4.) Halak gyűjteménye. Részint kitömő hija, részint a' museum szük pénztára miatt még igen tökéletlen. Csak igen kevés édesvizi és még kevesebb tengeri halaknak, mellyeket több év előtt Jány Fiumében szerzett, birtokában van intézetünk.

b.) *Alsóbb rendű vagy gerincstelen állatok.*

1.) Robar gyűjtemény. Áll a' Dahl, Ochsenheimer és Treitschke féle megvett ritka gyűjteményekből 's azon szaporodásból, mellyet Szadler József ör és Frivaldszky Imre tiszteleti ör eszköztek. A' veszedelmes vízáradáskor azonban ezen gyűjtemény is sokat szenvedett.

Bővítését ekép' lehetne legczélszerűbben eszközölni:

a.) A' magyar fajokat ollyformán lehetne legkönnyebben megszerezni, ha a' n. museum részéről ezek szerzésére időről időre értelmes egyének küldetnének ki hazánk több vidékét beutazandók, 's a' létező hiányokat kipótolandók.

Egyébiránt megkerestethetnek a' magyar robarászok (Entomologi), sziveskednének az újabb honi felfedezésekből n. museumunkat gyarapítani.

b.) Magyar országon kívüli fajkból csak igen keveset bir gyűjteményünk; holott pedig ezekre is, részint meghatározás, részint összeillesztés végett nagy szükség van.

Ezen idegen robarok megszerzésében azonban elég volna csak a' nemek és családok képviselőit adandó jó alkalommal kész pénzért megszerezni.

Mellyek ekép' megszereztetvén, a' gyűjtemény tökéletesebbé tétetnék, 's részint tanulásra, részint az özönviz előtti robarok meghatározására és a' mostaniakkal összeillesztésére sokkal alkalmasabbá fog válni.

2.) Csigák gyűjteménye. Felosztatik ez tengeri és édesvizi csigákra, ide értve a' földi csigákat is.

A gróf Brunszvikféle gyűjteménynyel, melly n. museumunknak ígértetett, ezen eddig szegény 's alig 200 fajból álló gyűjtemény sokat fog nyerni; azonban ennek minden fajokkali bővítése kiváltkép

szükséges, részint alapos oktatás végett, részint pedig azért, mivel csak ezek segítségével lehet az édes hazánkban is található özönviz előtti számtalan csigákat megkülönböztetni.

Az édesvizi és földi csigák gyűjteménye, melly 400 fajnál többet számlál, kiválta' Parreisztól vett példányokból, Schmidt laibachi kereskedő ajándokából, 's a' nemzeti museum tisztviselői szerzeményeiből állott össze.

Ennek bővítése szinte igen szükséges levén, az, részint ajándokokkal, utazás által, részint készpénzeni vitellel történhetik.

Az alsóbb rendű számlálhatatlan állatok, p. o. sugárállatok (Radiaria), bomlaszok és habarkok (Sopphita) férgek közül n. museumunk ugy szólván semmit sem bir. Ezek megszerzése kivált a' tudomány kiegészítése és részint orvosi, részint gazdasági tekintetben, szinte szükséges; mi vagy vételek, vagy a' museumi tisztviselők részéről történendő gyűjtés által történhetik. 'S itt kivált szükség volna a' belférgek megszerzésére is kiterjeszkedni.

B.) Növény-gyűjtemény.

Ezt méltán gazdagnak lehet mondani, mert áll:

A' Szadler ör által szerzett, 's tőle vett 15000 fajra menő; Kitaibel, Lumniczer, Wolny, Vierz-

biczky növénytarából; ezeken kívül Noé fiumei, Heuffel felső magyaroszági, és Rochel bánáti, valamint Reichenbach német birodalmi viranyából.

Ide tartozik még egy faismertető, valamint egy viaszból készült gomba-, és egy még igen tökéletlen maggyűjtemény.

Mi ezen igen fontos 's az emberiségre nézve kiváltkép nagy hasznú gyűjtemény bővítését illeti, itt főtekintettel kell leni kivált a' magyar növényekre, hogy minél tökéletesebb magyar Flórát lehessen készíteni. Bár ugyan erre igen bő és gazdag adatokkal bir Szadler örünk, 's reménylhető, hogy tőle nem sokára egy tökéletesb magyar Flórát birhatunk, azonban még is igen szükséges volna a' hazai növényészeket felszóllítani, igyekeznének beküldeni az egyes helyek 's megyék növényeit, mellyeknek birtokába jutván n. museumunk, tetemes nagy nyereségben részesülhetne, 's csak így lehetne tökéletes magyar Flórát és illetőleg növénygeographiát kiadni.

Szükség e' szerint ezen gyűjteményeket is, de kivált a' maggyűjteményt részint utazások, részint vételek által bővíteni.

A' növények kettős, hármassal példányaiból szükség lesz felállításukkor arra is tekinteni, hogy a' tudományosan rendezett nagy gyűjteményen kívül egy orvosi, kézműtani, gazdasági, 's óvás tekintetéből még külön mérges növények gyűjteménye állittassék fel.

C.) Ásvány-gyűjtemény.

Felosztatik ez 1.) a' tulajdonképeni rendszeres ásványgyűjteményre, melyet a' dicsőült Nádor és István ő főherczegségeken kívül kivált Szapáry Péter gr., Kubinyi Péter, Szaibély kamarai tisztt, Kubinyi Ferencz, Zipser tanár, Lipold keszthelyi archon, Gyurcsák ezredes, és számtalanok ajándokaikkal bővítettek, ezenkívül a' Schuster, Podmaniczky b. és Pecz gyűjteményéből, valamint némelly ásványkereskedőktől több jeles példányok vétettek meg.

A' Brunszvik gr. ajándékozta gyűjtemény, melly azonban még be nem adatott, részint mennyiségre, részint minőségre nézve eddig is gazdag ásványgyűjteményünket még inkább fogja emelni.

Számra több példánya van 10,000. darabnál, mellyek között, ha rendszeren fel fog állittatni, sok kettős, hármas s a t. példány is maradand, mellyekből külön használat végett lehet még egy kézműtani, gazdaszati, orvosi s a t. kisebb gyűjteményt felállítani.

Ide tartozik a' magyarországi kőszéngyűjtemény is, mind azon sziklanemekkel (Gebirgsarten), mellyekben kőszén fordul elő. Ez azonban az áradás által szinte tetemesen szenvedvén, kipótolandó leszen.

2or) A' földismeit (geognostica) gyűjteményre, melly azonban alig számlál jelenleg többet 3000. darabnál, 's kivált Jónás volt ör, Kubinyi Ferencz, Zipser tanár, Szaibély Lipold szivességének és Szad-

ler museumi ör szorgalmának köszönhető jelen állapotját.

3or) Kövületek gyűjteményére ; mely jelenleg többet bir 5000. számmal, 's bővítettett kivált István ö cs. kir. Főherczegsége, Gyurcsák ezredes, Partsch, Ocskay b., Kubinyi Ferencz , Rançonnet b. gyűjtők és ajándékozók által , 's folyvást nagy mennyiséggel szaporittatik főkép Szadler museumi ör által, ki ezen tudományt egy idő óta szenvedélylyel üzi , valamint Frivaldszky és Petényi, n. museumi tisztviselők által is időről időre szaporittatik.

A' kövületek legközelebbi években nagy pontossággal vizsgáltatnak és gyűjtetnek, minekutána ezek tudása kivált a' földismére nagyhasznú.

Ide tartozik még az özönviz előtti őslénytani (palaontologica) vagy is állatsontok gyűjteménye, nemcsak mennyiségre több 100. darabot számlálván, hanem ritkaságaira nézve is , de főkép a' mennyiben minden , mi benne látható , magyar országban találtatott , felette érdekes.

E' gyűjtemény egész sereg ajándokozókat számlál ; első kezdője , ugy szólván alapítója , Rainer cs. kir. főherczeg volt, ki magyar ország alsó vidékeinek 1811-ben történt beutazása alkalmával Szolnokról egy egész szekérrel elefant- 's egyéb őállatsontokat küldött intézetünknek. Számos más ajándokozóin kivül kiváltkép' említendők : Hont megye régiségeket és ritkaságokat gyűjtött társulat és Agnelli Ferencz gyógy-

szerezés, kik legközelebb nagy számú gazdag özönviz előtti állat-csontgyűjteményeiket n. museumunknak ajándékozzák.

Museumunknak érdekében áll ezen gyűjteményt bővíteni, 's így szükség volna a' vasutak körül, a' Tisza szabályozása, csatornák ásása 's egyéb közmunkáknál foglalatосkodóknak meghagyni, hogy minden eddig és ezután is találandó őszállati maradványokat nemzeti museumnak küldjék be.

D.) Kézműtani gyűjtemény.

Áll a' sajátlagos kézműtani 's gép és minta-gyűjteményből.

A' kézműtani mintegy 400. honi többnyire ajándokokból szerkezett és 20,000. darabnál többre menő Kees gyűjteményét teszi; ez azonban még célszerűbb és rendszeresített felállítást kíván.

Mi a' honi gyűjtemény bővítését illeti, ez legcélszerűbben történhet úgy, ha a' gyártulajdonosok és iparüzők felszólíttatnak, hogy készítményeikből példányokkal vagy legalább ezek mintáival e' szakt bővíteni ne sajnálják. Mi pedig a' Kees általános gyűjteményét illeti; ebben a' létező hiányokat, melyek újabb felfedezések által történtek, kész pénzen történendő vétel által lehet kipótolni.

Sokkal nehezebb a' gépek és minták gyűjteményét szaporítani, részint mivel ezekre czélszerű és nagyobb hely, részint pedig megszerzésükre több költség kívántatik.

Mi a' természet- és műtani osztálynak lör bővítését 's minél tökéletesbbre vitelét illeti, az ez iránti véleményemet illető helyeken röviden megemlítém; azonban szükségesnek tartom még itt kiváltkép ajánlani.

a.) Vétessék meg Drevenyák Ferencz és Zipser András, kivált a' magyar ásványokra nézve gazdag gyűjteménye.

b.) Hagyassék meg törvény által a' bánya-hivataloknak, hogy az uj ásvány-képletekből n. museum számára időről időre példányokat küldjenek be.

c.) Tétessenek a' museum költségén a' természettudomány három országa érdekében utazások 's kutatások, valamint a' museum számára gyűjtések.

Ezen osztály bővítésére legalább 1000. ezüst forintot lehetne évenként szánni.

2or) Mi kezelését 's veszélyből megmentését 's 3or) minél hasznosabbá tételét illeti, ez csak úgy történhetik meg, ha eddigi három tisztviselőjén és egy szolgán kívül személyzete még egy, mulhatatlanul szükséges értelmes kitömővel (Conservator) megszorittatik; a' gyűjteményből sem kikölcsönözni, sem

pedig cserélni semmit nem léssen szabad 's egy különös és czélszerűleg rendezett teremben az illető tisztviselők szakaik szerint bizonyos órákban szabad gyakorlati tudományos előadásokat fognaktartani. Ezen felől pedig ugyan itt a' buvárkodó természetvizsgálók a' gyűjtemény tárgyait, felvigyázat mellett szabadon használhatják.

IV.) Képtári osztály.

Felosztatik 1ör) a' Pyrker János László egri atyá-
érsek által nagylelkűen ajándékozott 192 darab olaj-
festvényből álló becses gyűjteményre ; — 2or) egy
általános képtárra, melly az alapító Széchényi Ferencz
gr. több képein kívül a' Jankovich Miklóstól vett fest-
vényekkel 's több lelkes hazafiak ajándokaival szapo-
rodott , 's ha a' művészeti becsnélkülieket kiveszem ,
mintegy 180. darab képet számlál.

3.) A' Jozsef nádor nemzeti képcsarnoka, melly
a' dicsőült nádor 50. éves hivatala viselése nagy
emlékére egy különös társulat által alapított, 's célja
ezen alosztályba, a' már eddig is közel 10,000. ezüst
forintot tevő 's még ezután is szaporítandó alappén-
zéből a' magyar festészetet emelve és előmozdítva,
erejéhez képest a' régi és most élő magyar művé-
szek jelesebb festvényeit megszerezni. E' gyűjtemény
eddig , alig másfél év lefolyása alatt csupa ajándo-
kából már 34 darab művet számlál.

Mi ezen gyűjtemény bővítését és szaporítását illeti, az legczélszerűbben történhetik, ha valamint eddig, ugy ezután is kivált gazdagabb hazánkfiak, több becses festvények birtokában lévén, a' dicsőült Pyrker atyaérsek példáját követve, szives adományokat a' nemzetnek felajánlanák; ezenkívül pedig szaporítására evenként 1000. ezüst forint fordíttatnék.

A' veszély és károsodástól szinte ugy lehet csak megőrizni, ha a' festvények jó örökös alatt tartatnak, 's az épületből semmi ki nem adatik. Czélszerű használata pedig ugy eszközölhető, ha az épületben egy különös másoló terem nyittatik a' művészetbarátok számára, mellyben az osztályör felügyelete alatt kényelmmel másolhatják a' festvényeket le.

'S ime ez magyar nemzeti Museumunk jelen állapota. Hasznát, szükségét azt hiszem, ki legkevésbé is feltudja rendeltetését fogni, senki sincsen ki kéllené; szükség e' szerint, hogy azt jövendőre is ugy biztosítsuk, hogy ne kénytelenítettessék tespedni.

Mindenesetre pedig tisztviselőit és egész személyzetét tegyük olly helyzetbe, hogy csekély fizetése mellett ne kénytelenítettessék más kenyéradó hivatalokat is viselni; fizessük jól, így aztán megkivánhatjuk, hogy kirekesztőleg csak az intézetnek éljen.

A' fizetések szabassanak az egyetemi tanítók fizetéseihez. —

Museumi költségek.

A.) Évenkénti kiadások.

	<i>Exüstben</i>
	<i>ft. kr.</i>
1.) Tisztviselőkre, szolgákra évenként mintegy	21290 —
2.) Épület fentartására	2000 —
3.) Könyvtári olvasó terem fűtésére 6 öl, 4 örszoba fűtésére 4 ölével, katona örszoba fűtésére 4 öl, kitömő dolgozó szobája fűtésére 4 öl, összesen 30 öl 14 forintjával	420 —
4.) Könyvtár bővítésére	2000 —
5.) Könyvkötésre	1000 —
6.) Munkák és Catalogok kiadására	2000 —
7.) Régiségosztály bővítésére	1000 —
8.) Képtári osztály bővítésére	1000 —
9.) Természetosztály bővítésére	1000 —
10.) Tudományos utazásokra	1000 —
11.) Kisebb költségekre, butorigazításokra, épület tisztán tartására és írószerekre	1000 —
12.) Kivilágításra	720 —
13.) Kéménysöpprésre	192 —
<hr/>	
Öszves kiadás	34,622 —

'S ez volna azon öszveg, melly a' jelen körülményekhez képest évenként a' m. n. Museumra fordíthatnák. Az angolok átlátván a' museumok kimond-

hatatlan nagy hasznát, ezeket tetemesen segítik elő. Az alsó ház 1847. martius 26ki ülésében a' folyó évre 50,000 font sterlinget az új parlament-házra, 20,000 font sterlinget a' britt museum számára szavaztatott. Akkor Sir Robert Peel örvendeztető tényül megjegyzé, hogy a' museumot látogatók száma mult évben 300,000-ról 750,000-re hágott.

Legyünk mi is nagylelkűek, 's ne hagyjuk el egyik leghasznosb intézetünket.

A' fent kitelt 34,622 ezüst forintra menő évenkénti kiadáson felül még kívántatnék:

B.) Egyszer fizetendő összeg.

1.) A' museum mind a' négy osztálya gyűjteményei rendes felállítására szolgáló butorokra legkisebb számitás szerint 80,000 ft.

2.) Horvát István könyvtára megvételére, mellyben az ország majd minden törvényhatóságai megegyeztek 80,000 ft.

Összesen . 160,000 ft.

Ezeken kívül az előbbi országgyűlési kijelentések nyomán, a' Ráday grófok könyvtára, Kovachich Márton könyv, level, okirati és Drevenyák ásványgyűjteménye megvételére kívántató összeg, melly azonban az ország és tulajdonosok közt történendő további egyességtől függ.

C.) Pollák Mihály építömester beadott terve szerint, mellyből azonban még több lerovások történhetnek, kívántatik:

1.) A' Sándor és museum utczára szolgáló museum külső udvara kerítésére	7000 ft.
2.) Az öt pacsirta utczára nyuló oldalon, a' nagyobb sulyú köré-
giségek elfogadására szolgáló arká-
dokra	32,500 ft.
3.) Két, az udvarszolgáknak la-
kásul szolgáló melléképületre	7413 ft.
4.) A' főlépcsőzeti tornácz fül-
kéibe (Nischen) felállítandó 6 szoborra	12,000 ft.
5.) A' főlépcsőzet felső vakab-
lakaiba készítendő domborművekért	4800 ft.
6.) A' főlépcsőzet két kiálló
falán (Podesta) felállítandó két kar-
gyertyatartóra	600 ft.
7.) Két diszterem padolatjára	5807 ft.
8.) Az épületben levő fölép-
csők körül és az oszlopok közt ké-
szítendő kartámaszokra	3500 ft.
9.) Az épületben levő hátulsó
lépcsők körül szükséges kartámaszokra	1000 ft.
10.) A' padlás elválasztására
és felállítandó tűzfalakra	2600 ft.
11.) Különféle igazításokra,
tisztogatásokra s a t.	500 ft.
Öszvesen	77,720 ft.

D.) Szükségesnek tartom még itt az országos pénztári hivatal által velem közölt nemzeti museum pénzértékének és terheinek, ugy évi jövedelmeinek jelen állapotját kitenni:

Pengőben:

ft. kr.

A. n. museum kitűzött 's ki nem tűzött céljaira az alapítók által felajánlott alapítványi pénzoszvegekből alakult tőkék öszvesen tesznek . **155,704 23¹/₂**

Ezen tőkék után 5ös és 6os évi kamattal, ha rendszeresen befizettetnék, esik . **9340 34¹/₂**

A' felkelési öszvesített pénzalap fölösleges jövedelméből az 183²/₆ki országgyűlés határozatánál fogva a' museumi költségek pótlására évenként fordíthatatik mintegy . **12,659 25¹/₂**

Öszvesen évi jövedelme tenne . **22,000 ft. —**

Ellenben:

A' n. museum építési 's egyéb szükségeire magányosoktól 's más or-

szágos pénztárakból 5ös és 6os kamattal fizetés mellett költsön felvett tőkék tesznek, és ugyan:

Magányosoktól 5ös kamat fizetés mellett felvétel	66,500 —
dto. 6os.	69,300 —

Az országos pénztárból 6os kamattal fizetés mellett	16,000 —
---	----------

A' felkelési öszvesített pénztárból kamat nélkül	44,090 46
--	-----------

Néhai Veszlerle Józseftől vett pénzgyűjteményért 6os kamattal tartozásba levő	20,000 —
---	----------

Kiss Ferencztől megvett régiséggyűjteményért	12,000 —
--	----------

Tészen öszves terhes tartozása 227,890 46

Ezen tartozás után évenként 5ös és 6os kamattól fizettetik öszvesen 10,363. ft.

És így kívántatnék a' n. Múzeumra jelen állásában

A.) szerint évenként	34,622 —
--------------------------------	----------

B.) szerint egyszerre 's nem többször	160,000 —
---	-----------

C.) szerint Pollák építőmester terve után 77,720 ft. mellyből azonban a' 4. 5. és Sik szám alatti kitételek, öszvesen 20,300. forinttal még most elmaradhatván, kívántatnék	57,400 —
---	----------

D.) alatti országos pénztári hivatal számadási kivonata szerint le-

vonván a' Museum 227,890 ft. 46 k. **ft. kr.**
 tartozásából alapítványi tőkét 155,704
 ft. $23\frac{7}{8}$ kr. marad terhelő tartozása 72,186 $22\frac{1}{8}$

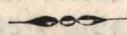
Öszvesen. . . 289,586 $22\frac{1}{8}$

— És így kívántatnék a' Ráday
 grófok Kovachich és Drevenyák gyűj-
 teményeire fordítandó öszvegen ki-
 vül, egyszer és nem többször a' fel-
 lyebbiek kifizetésére és elkészítésére 289,586 $22\frac{1}{8}$

Évenkénti kiadásokra pedig . 34,622 —

Ha azonban az 183 $\frac{2}{6}$ ki ország-
 gyűlési határozatnál fogva a' felkelési
 öszvesített pénzalap fölösleges jöve-
 delmei 12659. ft. $25\frac{7}{8}$. kr. továbbá
 is a' m. n. museum fentartására for-
 dítatnak, ezt levonván a' fellyebbi-
 ből, u. m. 12,659. ft. $25\frac{7}{8}$

Volna még évenként a' Museum-
 ra fordítandó 21,962 $34\frac{1}{8}$

ura jelen állásban
 A) szerint évenként
 B) szerint egyszerre a nem
 többször
 C) szerint Pollak építmester
 terve után 77,780 ft. mellől azon-
 ban a. d. és sik szám állati költsé-
 telk. öszvesen 20,300. forinttal még
 most elmaradhatván kívántatnék.
 D) állati országos pénzintézet
 vatali számbási kivonata szerint

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár